

Eesti Pank
Bank of Estonia

EURO KASUTUSELEVÕTU ARUANNE

Veebruar 2009

SISUKORD

KOKKUVÕTE	4
1. EESTI VALMISOLEK EUROLE ÜLEMINEKUKS	5
1.1. Euroalaväliste Euroopa Liidu riikide vastavus Maastrichti kriteeriumidele	5
1.2. Hinnastabiilsus	5
1.3. Pikaajaline intressimäär	7
1.4. Stabiilne vahetuskurss	7
1.5. Riigi rahandus	8
1.6. Euro kasutuselevõtu õiguslikud nõuded	9
1.7. Euro kasutuselevõtu ajastus	10
2. EESTI AMETKONDADE KOOSTÖÖ EURO KASUTUSELEVÕTUKS	11
2.1. Euro kasutuselevõtu ettevalmistused Eestis	11
2.2. Kuidas toimub Eestis eurole üleminek?	11
Kasutatud allikad	12
LISA. INFLATSIIONI ARENG JA EUROALAGA LIITUMISE VÄLJAVAADE	13

KOKKUVÕTE

Eesti Pank avaldab alates 2007. aastast regulaarset „Euro kasutuselevõtu aruannet”. Selle eesmärk on jagada Eesti Panga käsutuses olevat teavet Eesti valmisolekust üle minna Euroopa Liidu ühisrahale eurole ning tutvustada oma seisukohti. Käesolev aruanne põhineb Euroopa Komisjoni ja Euroopa Keskpanga 2008. aasta mais avaldatud lähenemisaruannetes antud hinnangutele. See võtab arvesse viimaseid majandusprognoose ning sisaldab ajakohastatud hinnangut eurole üleminekuks vajalike Maastrichti kriteeriumide täitmisele. Kriteeriumid hõlmavad hinnastabiilsust, pikaajalist intressimäära, vahetuskursi stabiilsust ning riigi rahanduse ja õigusraamistiku vastavust euroalaga liitumise nõuetele.

Euro võimalikult kiire kasutuselevõtt on Eesti majanduspoliitika prioriteet. Eesti on euroalaga üha suurema lõimumise suunas liikunud kogu iseseisvusaja jooksul ning Euroopa Liiduga ühinedes võtnud endale kohustuse euro kasutusele võtta. Eurole üleminekut tuleb käsitada kui Eestile loomulikku arengut, sest Eesti on Euroopa Liidu liige ning meie majanduspoliitika põhialused on euroala omadega väga sarnased. Eesti krooni vahetuskursi kindel seotus euroga ja tihedad sidemed euroalaga tähendavad, et Eesti majandus peab juba praegu toimima sisuliselt samamoodi kui euroalal. Eesti ühinemine euroalaga võimaldab veelgi usaldusväärsemalt tagada Eestis ringleva raha stabiilsust ning madalat inflatsioonitaset. Suurenev usaldusväärsus aitab omakorda tõsta Eesti majanduse võimekust.

Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank hindavad regulaarselt, kas need Euroopa Liidu riigid, mis ei kuulu euroalasse, täidavad euro kasutuselevõtu tingimusi – Maastrichti kriteeriume. 2008. aasta 7. mail avaldati viimased korralised lähenemisaranded liikmesriikide kohta, kes ei ole euroalaga liitunud. Hindamine näitas, et Eesti vastab kõikidele euro kasutuselevõtu tingimustele peale hinnastabiilsuse kriteeriumi.

Eesti inflatsiooni on suurendanud kõrged kütuse- ja toiduhinnad ning administratiivsed hinnatõusud. Eelmise aasta lõpul hakkasid nii kütuse- ja toiduhindade kui ka sisemaise hinnasurve mõju selgelt taanduma, mistõttu hindade kasvutempo alaneb. Eesti Panga hinnangul on inflatsioonikriteeriumi täitmine tõenäoline 2010. aasta alguses. Seetõttu on praegu eriti tähtis sihipärane tegevus euro kasutuselevõtuks. Inflatsioonikriteeriumi täitmiseks on Eesti Panga hinnangul oluline vältida administratiivseid meetmeid, mis võivad hindu tõsta. Sama tähtis on jätkata tugeva eelarvepoliitikaga. Praegused eelarvekärped peaksid stabiliseerima käesoleva aasta puudujäägi Maastrichti kriteeriumi piires (mitte suurem kui 3% SKPst). Arvestades aga majanduse oodatust kiiremat kahanemist, tuleb olla valmis täiendavateks sammudeks, et hoida puudujääki Maastrichti eelarvepuudujäägi kriteeriumi raames nii 2009. kui ka 2010. aastal. Kriteeriumide täitmisel saaks eurole üle minna 2011. aastal.

Pikaajaliselt ette vaadates on Eesti kasvupotentsiaal Euroopa Liidu jõukamate riikidega võrreldes 2–3 protsendipunkti suurem. Stabiilne majanduskeskkond ehk euro kasutuselevõtt, ülejääki eesmärgistav eelarvepoliitika ja paindlik tööturg on võtmetegurid, mis tagavad tulevikus Eesti konkurentsivõime ja majanduse kasvuvõimaluste realiseerumise.

1. EESTI VALMISOLEK EUROLE ÜLEMINEKUKS

Euroopa Liidu ühisraha euro kasutuselevõtt on Euroopa Liidu kõikide liikmesriikide kohustus.¹ Euroalasse kuulub praegu 16 Euroopa Liidu riiki.² 2009. aasta alguses liitus euroalaga Slovakkia.

Euroopa Liidu teiste riikide puhul hindavad Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank regulaarselt, kas need täidavad euro kasutuselevõtu tingimusi – Maastrichti kriteeriume. 2008. aasta kevadel toimunud hindamine näitas, et Eesti vastab kõikidele euro kasutuselevõtu tingimustele peale hinnastabiilsuse kriteeriumi. Vabariigi Valitsus ja Eesti Pank on seadnud eesmärgi võtta euro kasutusele esimesel võimalusel, kui Eesti suudab täita kõik selleks vajalikud tingimused. Eurole ülemineku täpne kuupäev tehakse teatavaks vähemalt 12 kuud enne ühisrahale üleminekut, et riik ja erasektor saaksid vajalikud ettevalmistused aegsasti lõpetada.

1.1. Euroalaväliste Euroopa Liidu riikide vastavus Maastrichti kriteeriumidele

Ühisraha euro ja Euroopa Liidu ühtse rahapoliitika kasutuselevõtt eeldab teatud majanduslike ja õiguslike tingimuste täitmist. Kõnealused eeltin-
gimused, tuntud kui Maastrichti kriteeriumid, on kirjas Euroopa Liidu lepingu artiklis 121 ja lepingule lisatud protokollis nr 21. Maastrichti kriteeriumide eesmärk on kindlustada Euroopa rahaliidu sujuv toimimine ja stabiilne hinnatase ühtse rahapoliitika abil. Kriteeriumid nõuavad hinnastabiilsust ja madalat intressimäära, püsivat vahetuskurssi ning riigi rahanduse stabiilsust. Samuti on tähtis sobiv õiguslik raamistik ühtse rahapoliitika kujundamiseks ja elluviimiseks. Maastrichti kriteeriumide täitmist hindavad Euroopa Komisjon ja Euroopa

Keskpank, koostades regulaarseid lähenemisaruandeid.³ Aruannete põhjal teeb Euroopa Komisjon ettepaneku Euroopa Liidu Nõukogule (majandus- ja rahandusministrite koosseisus ehk ECOFIN) ja Euroopa Ülemkogule, millised liikmesriigid on valmis ühinema euroalaga.

Euroopa Keskpank ja Euroopa Komisjon avaldasid 2008. aasta 7. mail viimased korralised lähenemisaruanded Euroopa Liidu riikide kohta, kes ei ole euroalaga liitunud. Eelmisel aastal hinnati lisaks Eestile veel üheksa riigi eurovalmidust: Läti, Leedu, Poola, Tšehhi, Slovakkia, Bulgaaria, Ungari, Rumeenia ja Rootsi. Vaatlusalusel perioodil täitis Slovakkia kõik Maastrichti kriteeriumid ja Euroopa Liidu Nõukogu otsuse kohaselt võttis Slovakkia euro kasutusele 2009. aasta alguses.

Hindamine näitas, et Eesti vastab kõikidele euro kasutuselevõtu tingimustele peale hinnastabiilsuse kriteeriumi. Järgnevalt anname põhjalikuma ülevaate Eesti vastavusest Maastrichti kriteeriumidele ja sammudest kriteeriumide täitmiseks.

1.2. Hinnastabiilsus

Euroopa Liidu asutamislepingu kohaselt ei tohi riigi inflatsioonimäär ületada hinnastabiilsuse mõttes kolme kõige paremaid tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist rohkem kui 1,5%.

Hinnastabiilsust mõistetakse üldiselt kui inflatsioonimäära, mis ei mõjuta inimeste otsuseid toota, tarbida, investeerida ja säästa. Euroopa Keskpank tõlgendab euroala majanduse hinnastabiilsust kui inflatsioonimäära, mis on keskmises perspektiivis 2% lähedal, kuid siiski alla 2%. Euroopa Liidu

¹ Erandid on Taani ja Suurbritannia, kellel rahaliidu moodustamise põhimõtete kokkuleppimise ajal (1990. aastate alguses) lubati valida, kas ja millal nendes riikides eurole üle minnakse. Hilisematele liitujatele (sh Soomele ja Rootsile) seda valikuvõimalust ei antud.

² Euroopa Liidu riigid jagunevad majandus- ja rahaliidus osalemise alusel kaheks: täieõiguslikud majandus- ja rahaliidus osalejad (eurosüsteemi kuuluvad liikmesriigid) ning majandus- ja rahaliidus piiratud õigustega ehk erandiga osalejad (liikmesriigid, kes ei kuulu eurosüsteemi).

³ Lähenemisaruanded on Internetis kättesaadavad järgmistelt lehekülgedelt:
Euroopa Komisjon: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/specpub_list9259.htm
Euroopa Keskpank: <http://www.ecb.int/pub/convergence/html/index.en.html>

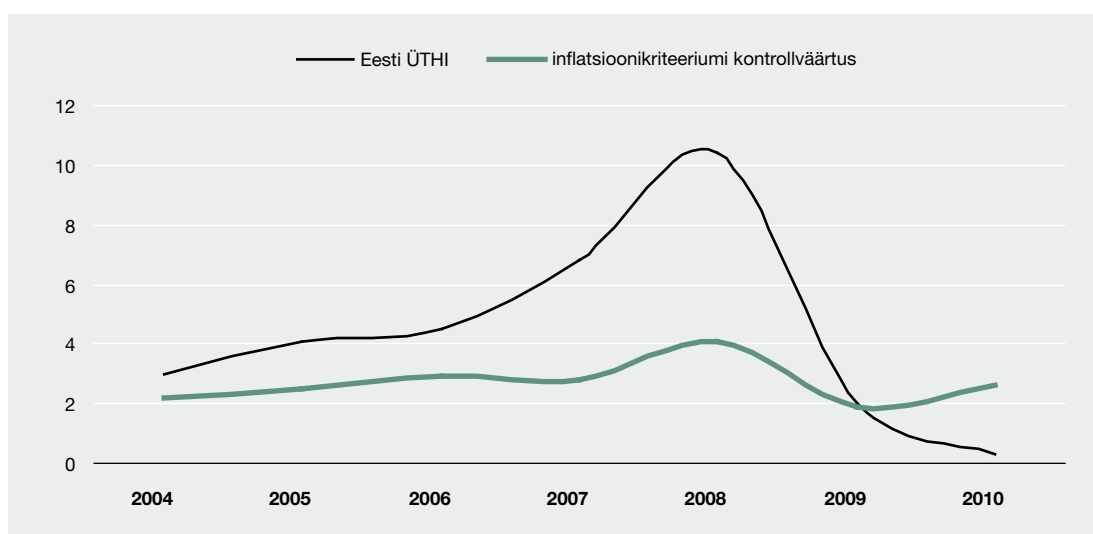
uutes riikides võib hinnataseme ühtlustumise tingimustes tasakaaluline ehk hinnastabiilsusele ohutu inflatsioonimäär olla keskmises perspektiivis ka mõnevõrra kõrgem.

Maastrichti kriteeriumi kontrollväärtusega võrreldes on Eesti inflatsioon olnud peaaegu kõikidel eelnevatel aastatel kõrgem. (Tänavu on ka euroala inflatsioon olnud kõrgete kütuse- ja toiduainehindade mõjul Euroopa Keskpannga seatud eesmärgist suurem.) Eesti suhteliselt kiire inflatsioonitempo on tulenenud meie majandusarengust, mida on iseloomustanud Euroopa Liidu riikidega võrreldes madalamad hinnad, viimaste aastate majandusnäitajate kiire lähene mine Euroopa Liidu keskmisele tasemele ja arenguga kaasnevad majanduse struktuurimuutused. Eesti sissetuleku- ja hinnataseme lähenemine ELi keskmisele on tähendanud kiiremat hinnatõusu, sest erinevuste vähenemiseks on sissetulekud ja hinnad – ning ka tootlikkus – pidanud kasvama Eestis mõnevõrra kiiremini kui Euroopa Liidus keskmiselt. Stabiilseks majandusarenguks on vaja, et hinnatõus toimuks kooskõlas tootlikkuse kasvuga.

Inflatsioonikriteeriumi täitmine on tõenäoline 2010. aastal

Nii nagu euroalal, suurendasid ka Eesti inflatsiooni kõrged kütuse- ja toiduhinnad. Kuna nende osakaal Eesti tarbija ostukorvis on suurem kui euroala riikides, oli ka nende mõju tugevam, kiirendades koos administratiivsete meetmetega Eesti inflatsiooni kasvu. Praegu on kütuse- ja toiduhindadest ning sisemajandusest lähtuv hinnasurve selgelt taandunud (vt joonis 1).

2009. aasta esimesel poolel aeglustub inflatsioon kiires tempos. Eesti Panga hinnangul kujuneb tarbijahindade kasvuks 2009. aastal 2%. Inflatsiooni aeglustumist ootavad konjunktuuri küsitluste põhjal nii tarbijad kui ka ettevõtted. 2009. aastal on tööjõukulude ja tootlikkuse kasv rohkem kooskõlas ja seetõttu ka hinnatõusurve väiksem. Lisatsenaariumi järgi võib tarbijahindade keskmine kasv käesoleval aastal olla veelgi madalam. Seetõttu võib Eesti täita Maastrichti inflatsioonikriteeriumi 2009. aasta neljandas kvartalis või 2010. aasta alguses (vt ka aruande lisa *Inflatsiooni areng ja euroalaga liitumise väljavaade*).

Joonis 1. Inflatsioonikriteeriumi täitmine

Allikad: Eesti Panga prognoos (veebruar 2009), Eurostat, Euroopa Komisjoni vaheprognoos (jaanuar 2009)

Inflatsiooniprognoozi riskiteguriks on administratiivsed hinnatõusud. Selleks, et Maastrichti kriteeriumeid täita, tuleb administratiivsetest hinnatõusudest hoiduda ning aastatel 2009–2010 edasi lükata kõik poliitilised sammud, mis võivad hinnatõuse põhjustada.

1.3. Pikaajaline intressimäär

Riigi pikaajaline intressimäär ei tohi ületada kolme parema hinnastabiilsusega liikmesriigi keskmist intressimäära rohkem kui 2%.

Pikaajaline intressimäär näitab, millised on ühtaegu turuosaliste ootused ja finantsturu lõimumistase. Madal intressimäär (mis hõlmab nii madala inflatsiooni ootusi kui ka madalat riskimakset) kajastab turuosaliste arusaama, et selle majanduse areng on ka tulevikus stabiilne. Kriteeriumi kohaselt ei tohi liituda sooviva riigi rahvusvaluutas nomineeritud pikaajalise (10 aastat) riikliku võlakirja intressimäär ületada kolme madalama inflatsioonitasemega liikmesriigi keskmist pikaajalist intressimäära, millele on lisatud 2%.

Pikaajaline intressimäär on Eestis olnud suhteliselt madal, kuid kuna Eestil puuduvad valitsuse pikaajalised kroonivääringus võlakirjad, puudub ka otseselt võrreldav intressinäitaja. Seetõttu arvutatakse Eesti pikaajaline intressimäär erasektorile antud pikaajaliste kroonilaenude põhjal⁴. Lisaks võtavad Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank

intressimäära kriteeriumi hindamisel arvesse muidki tegureid.

Euroopa Komisjoni 2008. aasta lähenemisaruande hinnangu kohaselt võib Eesti intressitaseme ja valitsussektori madala võlataseme põhjal järeldada, et Eesti täidab intressimäära kriteeriumi. Euroopa Keskpank, tuginedes üldisele finantskeskkonna analüüsile, oli oma hinnangus samuti positiivne.

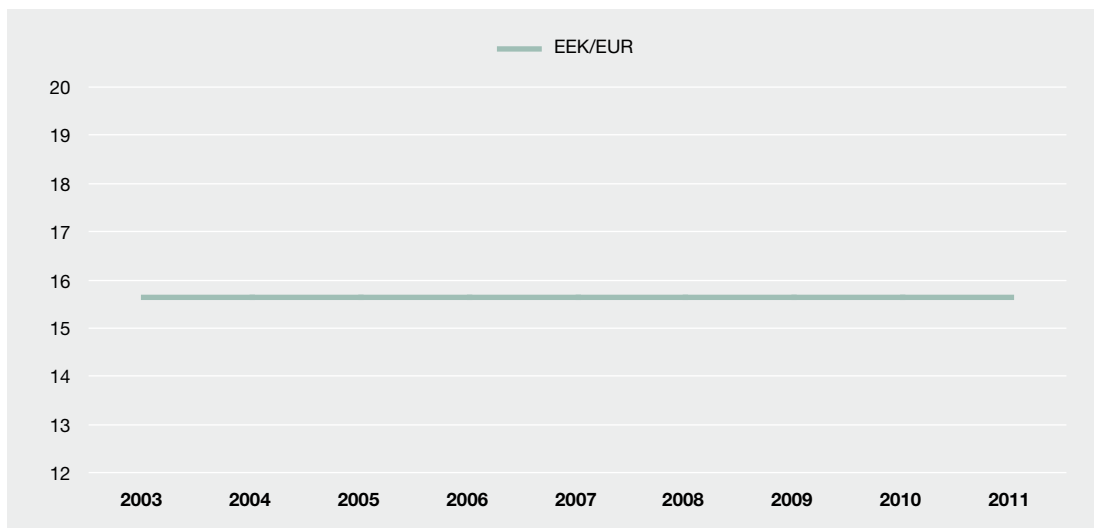
1.4. Stabiilne vahetuskurss

Riik peab vähemalt kaks aastat osalema vahetuskursimehhanismis ERM2 ja hoidma oma valuuta vahetuskursi euroga stabiilsena (eelkõige seda omal algatusel devalveerimata).

Eesti valuutakomitee tõrgeteta toimimine 1992. aastast on meie majanduse konkurentsivõime ja stabiilsuse märk. Seetõttu oli Eesti esimesi uusi liikmesriike, mis peatselt pärast Euroopa Liiduga ühinemist 2004. aastal liitus vahetuskursimehhanismiga ERM2.

ERM2 raames on Eesti täitnud (ühepoolset) lubadust säilitada krooni kurss euroga nullprotsendilise kõikumisvahemikuga (vt joonis 2). Nii Euroopa Komisjon kui ka Euroopa Keskpank on märkinud, et Eesti krooni vahetuskurss ei ole kogenud ERM2 raames pingeid ja Eesti vastab vahetuskursi kriteeriumile.

⁴ Eesti pikaajalise intressimäära näitaja töötati välja Eesti Panga, Euroopa Komisjoni ja Euroopa Keskpanka koostöös 2004. aastal ning see põhineb kuni viieaastase tähtajaga kroonilaenude intressimääradel.

Joonis 2. Eesti krooni vahetuskurss euro suhtes

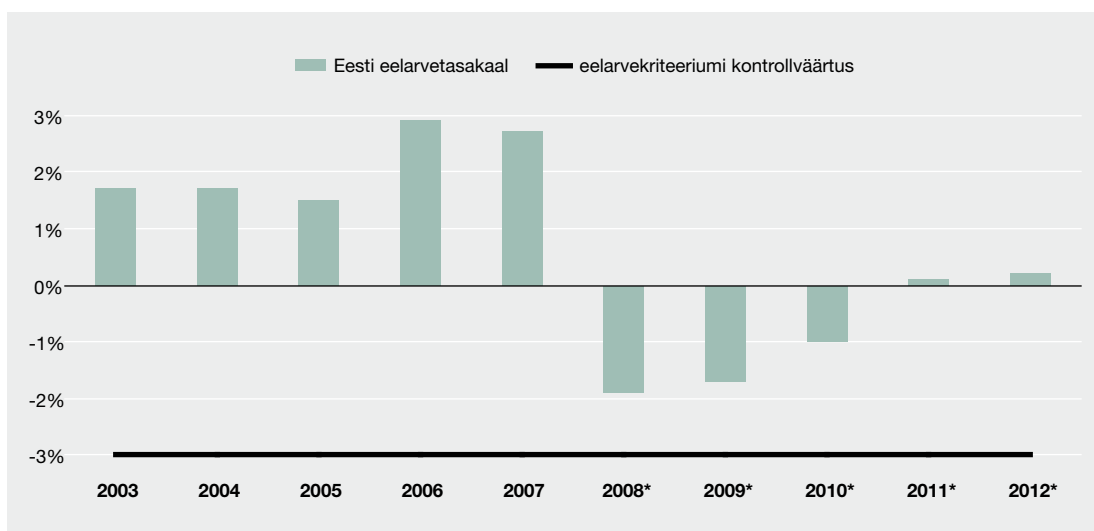
Allikas: Eesti Pank

1.5. Riigi rahandus

Valitsussektori eelarve puudujääk peab olema väiksem kui 3% SKPst. Valitsussektori võlg peab olema väiksem kui 60% SKPst või lähenema nõutud tasemele rahuldava kiirusega.

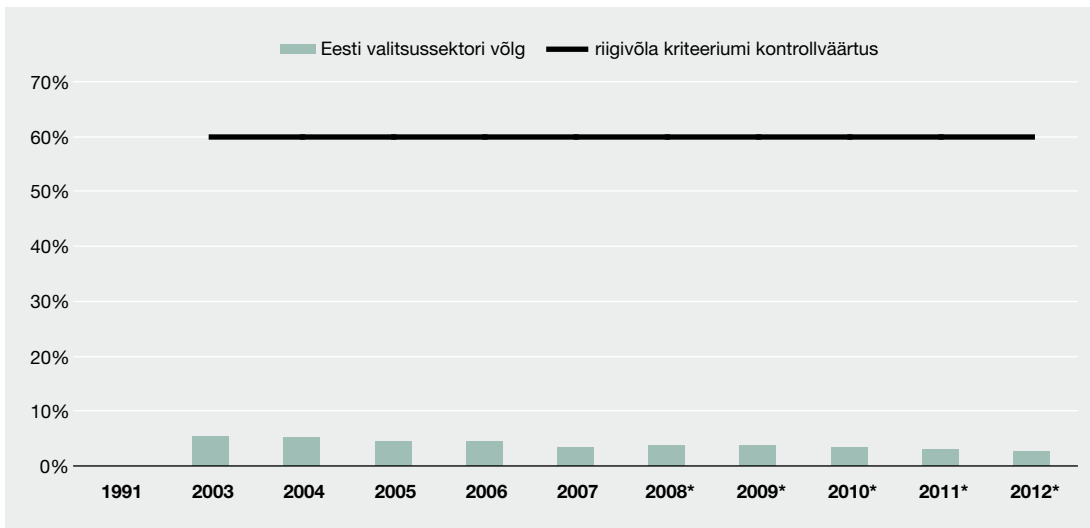
Suhteliselt konservatiivse eelarvepoliitika tõttu on

Eesti valitsussektori eelarve olnud kiire majanduskasvu aastatel tasakaalus või ülejäägiga (vt joonis 3). Valitsussektori võlg (suhtena SKPsse) on tagasimaksete ja pikka aega kestnud kiire majanduskasvu tõttu järjest vähenenud, olles Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas väikseim (vt joonis 4). Seega on Eesti riigi rahanduse kriteeriumide täitmisel olnud seni edukas.

Joonis 3. Eesti riigieelarve tasakaal (% SKPst) ja eelarvekriteeriumi kontrollväärtus (% SKPst)

Allikas: Eesti Vabariigi 2008. aasta uuendatud konvergentsiprogramm (november 2008)

Joonis 4. Eesti valitsussektori võlg ja riigivõla kriteeriumi kontrollväärtus (% SKPst)

Allikas: Eesti Vabariigi 2008. aasta uuendatud konvergenstsiiprogramm (november 2008)

Kuigi Eesti täidab riigi rahanduse kriteeriumid, on riskide maandamiseks ning majanduse stabiilsuse ja riigi rahanduse jätkusuutlikkuse säilitamiseks ülimalt tähtis järgida ka edaspidi konservatiivse eelarvepoliitika põhimõtteid. Praeguses majanduslanguse faasis kujuneb valitsussektori kulude kasv käesoleval ja järgmisel aastal kiiremaks kui tulude kasv. Eesti Panga hinnangul on riigi koondeelarve puudujäägis nii 2009. kui ka 2010. aastal.

Praeguses majandusolukorras on eelarve puudujääk põhimõtteliselt aktsepteeritav, kui see on ajutine ja mõõdukas ega ohusta Eesti majanduse usaldusväärsust ja euro võimalikult kiiret kasutuselevõttu. Siiski tuleks kinni pidada fiskaalpoliitika üldeesmärgist hoida eelarve kogu majandustsükli peale ülejäägis. Praeguseks kokku lepitud eelarvekärped peaksid stabiliseerima 2009. aasta eelarvepuudujäägi 3% tasemel SKPst. Arvestades aga suurt ebamäärasust meid ümbritsevas keskkonnas, peab valitsus olema valmis astuma vajadusel täiendavaid samme, et eelarvetasakaalu parandada ning hoida puudujääk Maastrichti

eelarvepuudujäägi kriteeriumi raames nii 2009. kui ka 2010. aastal.

1.6. Euro kasutuselevõtu õiguslikud nõuded

Elkõige hinnatakse keskpanga eesmärkide kooskõla Euroopa Keskpanga eesmärkidega ning keskpanga iseseisvust.

2006. aastal täpsustati Eesti Panga seadust nii, et see on kooskõlas asutamislepingu ja Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPSi) põhikirjaga. Eurole ülemineku aja täpsustades ootab vastuvõtmist eurole ülemineku seadus. Lisaks eespool nimetatud õigusaktidele on euro kasutuselevõtuks vaja muuta rahaseadust ja krooni tagamise seadust. Nimetatud seadused tunnistatakse kehtetuks eurole ülemineku seadusega. Eurole ülemineku seaduse eelnõu on läbinud kooskõlastusringi ministriumides, kuid eurole ülemineku tähtaja edasilükkumise tõttu on seaduseelnõu menetlus ajutiselt peatatud.

1.7. Euro kasutuselevõtu ajastus

Eesti avatusele suunatud majanduspoliitika ning Euroopa Liiduga ühinemine pani hea aluse kiirele majandusarengule ning Eesti järelejätmisele Euroopa Liidu riikidele. Eesti üleminekut eurole tuleb käsitada kui Eestile loomulikku arengut, sest Eesti on Euroopa Liidu liige ning meie majanduspoliitika põhialused on euroala omadega väga sarnased. Eesti majanduse avatus ja krooni vahetuskursi seotus euroga sunnib meie ettevõtteid olema konkurentsivõimelised euroala praeguste liikmesriikidega väga sarnastes majanduspoliitilistes tingimustes. See omakorda toetab Eesti krooni vahetuskursi püsimist ja vahetuskursi stabiilsuse kriteeriumi täitmist. Samal ajal on Eesti valitsus kinni pidanud tasakaalus eelarve põhimõttest, mille tulemusena on Eesti täitnud riigi rahanduse kriteeriumid. Ka intressimäära kriteerium on täidetud, mis näitab, et finantsturud on rahvusvaheliselt lõimunud ja investorid usuvad Eesti majanduse konkurentsivõime püsimisse ja majanduspoliitikasse. Kui meie majanduspoliitika kujundajad ja ettevõtteid seda usku õigustavad, ei ole Eestil ka tulevikus põhimõttelisi probleeme nende kriteeriumide täitmisega.

Eesti ainus takistus euroalaga liitumisel on olnud inflatsiooni liiga kõrge tase. Tarbijahinnad tõusid eelmise aasta jooksul keskmiselt 10,4% aasta arvestuses. Inflatsioonimäära kasvatas kahekohaliseks eelkõige energia ja toiduainete kallinemine maailmaturul. Maailma majanduskliima jahtumise tõttu vähenes energia- ja toiduhindade surve inflatsioonitõusuks 2008. aasta teisel poolel märkimisväärselt. Samuti on väiksema nõudluse ja aeglasema palgakasvu tõttu aeglustunud sisemine inflatsioon. Eesti Panga hinnangul kujuneb tarbijahindade kasvuks 2009. aastal 2%. 2010. aastal hinnatase oluliselt ei muutu. Seetõttu võib Eesti täita Maastrichti inflatsioonikriteeriumi 2009. aasta neljandas kvartalis või 2010. aasta alguses, mis lubaks euro kasutusele võtta 2011. aastal.

Inflatsiooni sujuv alanemine sõltub aga otseselt töötootlikkuse ja töö tasustamise arengust. Palgakasv peab olema kooskõlas tootlikkuse kasvuga, et tagada majanduse konkurentsivõime ja sissetulekute jätkuv kasv.

Riigi roll Eesti toetamisel praeguses olukorras on tagada stabiilsed makromajanduslikud tingimused ning aidata taastada investorite usaldust. Eesti Panga hinnangul on parim võimalus selleks, kui valitsus jätkab jätkusuutliku eelarvepoliitika elluviimist ning säilitab majanduspoliitika põhi-eesmärgina euro kasutuselevõtu. Valitsus peab astuma samme Maastrichti kriteeriumide täitmise toetamiseks. Nagu juba öeldud, tähendab see inflatsioonikriteeriumi seisukohast administratiivsetest hinnatõusudest hoidumist ning hinnatõuse põhjustavate poliitiliste sammude edasilükkamist. Eelarvepoliitikas tuleb võtta konkreetseid meetmeid, et parandada eelarvetasakaalu 2010. aastal ning hoida puudujääk Maastrichti eelarvepuudujäägi kriteeriumi raames.

Kui Eesti täidab kõik euro kasutuselevõtuks vajalikud kriteeriumid, tehakse eurole ülemineku täpne kuupäev teatavaks vähemalt 12 kuud enne ühisraha üleminekut. Nii saavad riik ja erasektor vajalikud ettevalmistused aegsasti lõpetada.

2. EESTI AMETKONDADE KOOSTÖÖ EURO KASUTUSELEVÕTUKS

Euroopa Liidu ja vahetuskursimehhanismiga ERM2 ühinemisel seadsid Eesti ametkonnad eesmärgi olla eurole ülemineku tehnilistes küsimustes valmis 2006. aasta kesksuviseks, et võtta euro kasutusele 1. jaanuaril 2007. Euroopa Komisjoni 2006. aasta novembris avaldatud hinnang euroalaväliste Euroopa Liidu riikide eurole ülemineku tehnilise valmisoleku kohta oli Eesti puhul väga positiivne. Eestis on lõpetatud kõik ettevalmistused, mis otseselt ei sõltu eurole ülemineku tähtajast.

2.1. Euro kasutuselevõtu ettevalmistused Eestis

Riigisisene töökorraldus

Eurole sujuva ülemineku tagamiseks ja selleks vajaliku tegevuse kooskõlastamiseks otsustas valitsus 9. detsembril 2004 toimunud kabineti-nõupidamisel moodustada asjatundjate komisjoni. Komisjoni juhivad rahandusministeeriumi kantsler, komisjoni kuuluvad veel Eesti Panga asepresident, justiitsministeeriumi kantsler, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kantsler, siseministeeriumi kantsler, riigikantselei Euroopa asjade direktor ja peaministri nõunik. Komisjoni töögruppide kaudu kaasati lisaks avaliku sektori ekspertidele ka erasektor.

Asjatundjate komisjoni juhtimisel koostati nn europlaan, mis sisaldab suunised valitsusasutustele ja teavet laiemale üldsusele, et valmistada ette eurole ülemineku. Eurole ülemineku plaani 29. novembril 2007 kinnitatud viimase, 6. versiooni leiab rahandusministeeriumi ja Eesti Panga⁵ kodulehtele ning internetileheküljelt Euroveeb aadressil www.euro.eesti.ee.

Täiendavalt on peaministri eestvedamisel loodud kõrgetasemeline töörühm, kuhu peale peaministri kuuluvad rahandusminister, majandusminister, koalitsioonierakondade riigikogu frakt-

sioonide esimehed, Eesti Panga president ning Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees. Töögrupi eesmärk on koordineerida Maastrichti kriteeriumide täitmiseks vajalikke majanduspoliitilisi samme.

Eesti Panga ettevalmistused

Keskpankas alustati ettevalmistusi sujuvaks eurole üleminekuks juba sügisel 2003, sest Euroopa Liiduga ühinemisel mais 2004 pidi Eesti Pangast saama Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) liige. Sama tähtis oli ettevalmistus, et liituda vahetuskursimehhanismiga ERM2 juunis 2004. Selleks tehti pidevat koostööd Euroopa Komisjoni, Euroopa Keskpanka ja Euroopa Liidu riikidega.

Eesti Pank alustas 2004. aastal eurole ülemineku raamistiku väljatöötamist, kaaludes eri riikide kogemusi ja Eesti eripärasid. Pangas välja töötatud põhimõtted said 2005. aasta kevad-suvel riikliku eurole ülemineku plaani koostamise aluseks. Turuosalistega lepiti 2006. aasta sügiseks kokku kõik rahavahetuse olulisemad küsimused.

Eesti Panga eesmärk oli olla nii organisatsiooni igapäevase toimimise kui ka euroala ühtse rahapoliitika elluviimise mõttes valmis 2006. aasta kesksuviseks. Praeguseks on keskpank lõpetanud sisemised ettevalmistused, mis otseselt ei sõltu eurole ülemineku tähtajast. Ootele on pandud tegevus, mida saab alustada alles pärast Euroopa Liidu Nõukogu lõplikku otsust euroalaga liitumise kohta, näiteks Eesti euromüntide verimimine.

2.2. Kuidas toimub Eestis eurole ülemineku?

Euro võetakse kasutusele kontorahas (näiteks kommertsbankades asuvad arveldusarved, hoised jne), majandusarvestuses ja lepingulistest suhetes kohe toimuva ülemineku (big bang) nn europäeval⁶, st üleminekuperioodi ei ole.

⁵ <http://www.eestipank.info/pub/et/EL/ELiit/>

⁶ Eesti eurole ülemineku tähtaeg.

Euro sularaha kasutamisele sujuva ülemineku tagamiseks kehtib alates europäevast kahepäevane paralleelkäibe periood, millal kroon ja euro on sularahas võrdväärsed maksevahendid. Kauplustes saab maksta nii kroonides kui ka eurodes, kuid vahetusraha antakse üldjuhul tagasi eurodes. Pärast paralleelkäibe perioodi on euro ainus seaduslik maksevahend Eestis.

Euro sularaha käibesse laskmise lihtsustamiseks vahetavad krediitiasutused kokkuleppel Eesti Pangaga kuu aega enne ja kuus kuud pärast europäeva kroone eurodeks eurole üleminekul kinnitatud ametliku vahetuskursiga (keskkursiga) ning ilma teenustasuta. Seejärel jätkavad nad nimeetatud teenuse osutamist piiratud kontorivõrgus vähemalt kuus kuud. Pärast kroonide eurodeks

vahetamise lõppu krediitiasutustes vahetab Eesti Pank kroone eurodeks tähtajatult, keskkursiga ja ilma teenustasuta.

Kuus kuud enne ja pärast europäeva on jaekaupmehed kohustatud müügikohas käsitsi või trükitehniliselt avaldatud hinnad märkima nii kroonides kui ka eurodes, kasutades konverteerimiseks Euroopa Liidu Nõukogu otsusega määratud kurssi või selle puudumise korral Eesti Panga ametlikku kurssi. Valitsus annab erasektorile eeskujul, ümardades maksude ja riigilõivude kroonisummad eurodesse allapoole ehk maksumaksjale soodsamas suunas.

Eurole ülemineku kulutused katavad turuosalisel üldjuhul ise.

Kasutatud allikad

1. Eesti eurole ülemineku plaan. 6. versioon. 29. november 2007
http://www.eestipank.info/pub/et/EL/ELiit/euro/eplaan_1.pdf
2. Eesti Vabariigi 2008. aasta uuendatud konvergentsiprogramm. November 2008
<http://fin.ee/doc.php?81351>
3. Eesti euroveeb. www.euro.eesti.ee
4. Rahandusministeerium. 2008. aasta sügisene majandusprognoos. 27. november 2008
<http://fin.ee/?id=263>
5. Eesti Pank. Majandusprognoos aastateks 2008–2010. 2008. aasta sügis
www.eestipank.info
6. Euroopa Keskpank. Läheneisaruanne. Mai 2008
http://www.eestipank.info/pub/et/dokumentid/publikatsioonid/EKP/convergence/_2008.pdf
7. European Commission. Convergence Report 2008
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12574_en.pdf
8. European Commission. Interim Forecast. Jaanuar 2009
http://ec.europa.eu/economy_finance/thematic_articles/article13727_en.htm
9. Eesti Pank. Kiirhinnang Eesti majandusele jaanuaris süvenenud globaalse kriisi taustal. 5.2.2009
<http://www.eestipank.info>

LISA. INFLATSIIONI ARENG JA EUROALAGA LIITUMISE VÄLJAVADE

2008. aasta keskmiseks inflatsiooniks kujunes 10,4%, mis on kooskõlas Eesti Panga eelmise aasta prognoosiga. Inflatsioonimäära kasvatas kahekohaliseks eelkõige energia ja toiduainete kallinemine maailmaturul. Käesolevaks ajaks on hinnatõusurve taltunud nii väliskeskkonnas kui ka sisemajanduses. Täiendavat hinnasurvet põhjustavad veel peamiselt administratiivsed tegurid.

Maailma majanduskliima jahtumise tõttu odavnesid 2008. aasta teisel poolel energia ja toiduained välisturgudel märkimisväärselt. Augustist detsembrini langes nafta hind maailmaturul dollarites 70%. Käesoleva aasta veebruaris ootasid turud nafta kallinemist 60 dollarini barrelist 2010. aasta lõpuks. Naftanõudluse vähenemise tõttu odavnesid välisturgudel alates juulist ka biokütuste toorained.

Eestisse kanduvad maailmaturgude hinnatrendid üle järk-järgult. Esmalt avaldub nafta odavnemine mootorikütuse hindades ning mõjutab siis mõningase viitajaga majapidamiste kasutatava energia maksumust. Imporditava maagaasi hind sõltub kütteõli hinnakõikumistest maailmaturul eelneva kuue kuu jooksul. Soojusenergia odavnemine jätkub nafta praeguse hinnataseme juures kuni 2009. aasta teise pooleni. Kuigi energia osakaal tarbija ostukorvis on ligikaudu 14%, pidurdab kütuste odavnemine inflatsioonitempot kaudselt ka teiste komponentide kaudu.

Sisemaine inflatsioon oli kuni 2008. aasta lõpuni kiire, hoolimata majanduskasvu aeglustumisest. 2008. aastal kallinesid teenused keskmiselt 10%.

Suurima panuse andsid hinnakasvu transporditeenused. Teenuste inflatsiooni põhjustasid peamiselt kütuste hinnatõus ja kiire palgakasv. Nende tegurite mõju lähemal paaril aastal väheneb. Tööturuandmed kinnitavad palgakasvu aeglustumist, kuigi tegevusalade vahel esineb selles suhtes erinevusi. 2009. aastal on tööjõukulude ja tootlikkuse kasv rohkem kooskõlas ja seetõttu ka hinnatõusurve väiksem.

2009. aasta esimesel poolel aeglustub inflatsioon kiires tempos. Eesti Panga kiirhinnangu järgi, mis avaldati käesoleva aasta veebruaris, kujuneb tarbijahindade kasvuks 2009. aastal 2%. Inflatsiooni aeglustumist ootavad konjunktuuriküsitluste põhjal nii tarbijad kui ka ettevõtted. Lisastsenaariumi järgi võib tarbijahindade keskmine kasv olla sel aastal veidi madalam (0,2%) ning järgneval aastal ei saa välistada ka hinnataseme alanemist. Seetõttu võib Eesti täita Maastrichti inflatsioonikriteeriumi 2009. aasta neljandas kvartalis või 2010. aasta alguses.

Energia ja toiduainete hinnaralli maailmaturul 2008. aasta esimesel poolel mõjutas vähem või rohkem kõiki Euroopa riike. Euroala inflatsioon tõusis teises kvartalis 3,7%ni aasta arvestuses, kuid aasta teises pooles hinnatõusurve mõnevõrra nõrgenes. 2008. aasta kokkuvõttes oli keskmine inflatsioon euroalal 3,3% ja EL27 riikides 3,7%. Sellest lähtudes tõusis Maastrichti inflatsioonikriteeriumi kontrollväärtus aasta lõpus 4,1%ni. 2010. aastal langeb Maastrichti inflatsioonikriteeriumi väärtus Euroopa Komisjoni vaheprognoosi põhjal 2,6%ni.